

Ålands fredsinstitut

The Åland Islands Peace Institute

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations

Forskningsprogram

Antaget av styrelsen den 10.9.2007

Bakgrund

Ålands fredsinstitut grundades 1992 efter många års diskussion på Åland. I Stiftelsen Ålands fredsinstituts stadgar står att stiftelsens ändamål är att ”främja och stödja såväl praktisk verksamhet som forskning rörande freds- och konfliktforskning i vid bemärkelse med utgångspunkt från Åland och dess särställning”. Detta ändamål ska förverkligas ”i egen regi och i samarbete med andra institutioner och organisationer”.

Enligt stadgarna ska styrelsen utse ett forskarråd bestående av minst tre sakkunniga representanter för samarbetande institutioner och organisationer. Fredsinstitutets styrelse ansåg hösten 2006 att forskarrådets medlemmar skulle delta i styrelsearbetet för att skapa bättre kontaktyta mellan forskningen och styrelsen.

Ursprungligen uppfylldes ”forskningskvoten” främst genom seminarier som anordnades på Åland. Institutet har varit värd för forskarseminarier om autonomier, minoritetsfrågor och säkerhetspolitik.

Ålands fredsinstituts första forskningsprogram utarbetades år 1997 av Pertti Joenniemi, som då var medlem av forskarrådet. Fokus låg på Östersjöområdet och Norden samt på Åland som ett demilitariserat, neutraliserat och autonomt område. Genom hänvisning till säkerhetsbegreppets sociala, demokratiska och miljöaspekter vid sidan av den militära, klassiska säkerheten ville fredsinstitutet studera etniska spänningar, mänskliga rättigheter och minoritetsarrangemang. Frågor om förtroendeskapande åtgärder och nedrustning nämns som centrala inom den klassiska säkerhetsdiskursen.

I samband med anställningen av Christina Johnsson (2003) som forskningschef vid institutet framarbetades ett nytt och mer detaljerat forskningsprogram. I det sägs att Ålands fredsinstitut tillhör ”ett nätverk av forskare och institut som är inriktade på nya utmaningar inom fredsforskningen” samt att fredsinstitutets forskning handlar om minoriteters rättigheter och autonomi. Programmet utgår från tanken att ett ökat demokratiskt deltagande för minoriteter kan förebygga konflikter i multikulturella samhällen och skydda minoriteternas kulturella identitet. Två huvudsakliga inriktningar och teoretiska grunder fastställs i programmet; demokratiskt deltagande samt utanförskapets konsekvenser. Dessa teoretiska grunder konkretiseras i två huvudsakliga forskningsfrågor; minoriteters deltagande i beslutsfattande processer samt autonomier, i synnerhet i en komparativ belysning. Forskningsprogrammet från år 2003 genomfördes av Christina Johnsson som enda forskare.

Institutet har sedan länge tagit emot gästforskare samt bistått forskare som besöker Åland. Institutet har sedan starten givit ut böcker och rapporter som håller hög standard och är väl ansedda i akademiska kretsar.

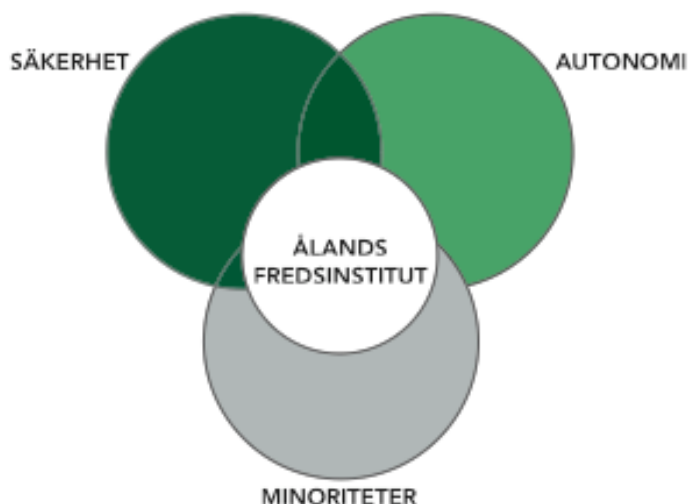
Fredsinstitutet är ingen akademisk institution, men fungerar däremot som en think-tank, en forskningsplattform, en samlingspunkt för intresserade forskare och som en projektverkställare inom sina kompetensområden samt som en av flera väktare av Ålands demilitarisering och neutralisering. Genom sina goda kontakter med den akademiska världen kan fredsinstitutet hålla en hög kompetens och en bred forskningsverksamhet.

Publikationer

Fredsinstitutets rapporter och böcker finns presenterade på institutets hemsida www.peace.ax. Bland de senaste kan nämnas Christer Ahlström, *Demilitariserade och neutraliserade områden i Europa* (2004); Maria Ackrén, *Territoriella autonomier i världen* (2005, andra tryckningen 2006); Susanne Eriksson m.fl., *Islands of Peace / Fredens öar* (2006) / *Rauhan saaret* (2007) och Sia Spiliopoulou Åkermark m.fl., *International Obligations and National Debates: Minorities around the Baltic Sea* (2006), Sia Spiliopoulou Åkermark (red.), *Den åländska hembygdsrätten* (2007).

Tre sakområden

Ålands fredsinstitutets ursprungliga idé om att verka inom överlappningsfältet mellan säkerhet, minoritetskydd och autonomi är fortsatt viktig och relevant. En optisk framställning återger dessa tre överlappande sakfrågor.

Ålands fredsinstitut har sedan 1992 arbetat inom samtliga tre fält vilket bl.a. visas tydligt av publikationerna. Kontinuiteten inom forskningen belyses genom återkommande teman i fredsinstitutets publikationer: Ålandsmodellens beståndsdelar och potential, demilitarisering, säkerhetspolitiskt samarbete, minoritetsrättigheter och minoriteters deltagande (minoritetskvinnor) samt autonomier (särskilt i komparativa studier). En ytterligare fråga som har funnits med i verksamheten är det europeiska säkerhetssamarbetet. De tre sakområdena beskrivs kort nedan.

Säkerhet

Ålands fredsinstituts inriktning på säkerhet rör både frågor om militär säkerhet och mänsklig och social säkerhet. Ålands demilitarisering och neutralisering är fortfarande i behov av analys och bevakning i ljuset av nya säkerhetspolitiska situationer och i ljuset av det europeiska och multilaterala säkerhetssamarbetet. Effekten av bekämpningen av terrorism på nu gällande säkerhetsbegrepp är tydlig och omskapar den redan tidigare tveksamma distinktionen mellan "fred" och "krig" samt mellan "militär" och "civil" eller "polisiär" verksamhet. Etniska konflikter, som ofta är interna, förekommer både inom den i vidare bemärkelse europeiska kontinenten och i övriga världen. Kopplingen mellan identitetsfrågor, inklusive religion, och konflikt kommer sannolikt att bestå och förstärkas i framtiden.

Autonomi

Territoriella och icke-territoriella autonomiarrangemang fortsätter att utvecklas inom ramen för den konstanta spänningen mellan centrum och periferi. I Norden har vi dels de autonoma öarna, d.v.s. Åland, Grönland och Färöarna, dels viss autonomi för samerna i angelägenheter som rör dem och deras traditionella territorier. I Europa i övrigt fortsätter decentraliseringen, regionaliseringen och autonomifrågorna att diskuteras och utvecklas i både gamla och nya stater. I många av dessa arrangemang kombineras den politiska självstyrelsen med olika former av stöd och rättsligt skydd för språk och identitet. Trenden bekräftas och förstärks genom EU:s betoning på "medborgarnas Europa" och subsidiaritetsprincipen.

Minoriteter

Frågan om kulturella minoriteters deltagande i de demokratiska beslutsprocesserna är en av de mest brännande frågorna efter andra världskriget och i synnerhet efter 1970- och 1980-talets identitetsrörelser världen över. För Norden är frågan hur man kan förena ett egalitært välfärdssamhälle med ett erkännande av kulturell specificitet och stöd för språk och identitet. Hur toleranta kan vi vara gentemot dem som förespråkar andra levnadssätt? Hur kan vi möjliggöra ett brett politiskt deltagande? Hur bör vi bemöta dem som kan-

ske t.o.m. hotar de demokratiska grundvalarna? Frågor om hur identiteter skapas och om deras beståndsdelar, om lagstiftning och konstitutionell praxis, liksom frågor om sambandet mellan internationell och nationell utveckling är områden där Ålands fredsinstitut har lång erfarenhet, inte minst tack vare Ålandsexemplets potential som analysobjekt.

Tre perspektiv

De ovan nämnda sakområdena belyses med särskild medvetenhet om följande tre perspektiv som är fredsinstitutets utgångspunkter.

- Konfliktlösning och konfliktförebyggande
- Åland, Norden och Östersjöområdet
- Genusfrågans betydelse för samtliga sakområden

Tvärvetenskaplighet

Öppenhet för tvärvetenskapliga möten och arbeten är redan ett kännetecken för fredsinstitutets arbete. Fokus ligger främst på statsvetenskap, internationella relationer, freds- och konfliktforskning, folkrätt och statsrätt, minoritetsskydd och mänskliga rättigheter. Fredsinstitutet ska även i fortsättningen prioritera tvärvetenskapliga möten, arbeten och miljöer inom sina tre sakområden.

Exempel på forskningsinriktningar

Nedan listas exempel på frågor som ingår eller kan ingå i Ålands fredsinstitutets projekt och forskning under kommande år.

- Det åländska exemplet beståndsdelar
- Ålands och andra autonomiers och regioners deltagande och inflytande i EU
- Jämförelser mellan Åland och andra demilitariserade öar och områden
- Autonomier i Norden och i världen
- Språkpolitik kring Östersjön
- Folkrättens ställning i de nordiska länderna
- Minoritetsskydd och deltagande i Europa
- Mångkulturell utbildning och minoritetsspråk i skolan
- Jämförelser av lagstiftning och praxis rörande kontroll av vapenexport i Norden
- Medborgarskapslagstiftning och diskursen om denna
- Regionalt medborgarskap; hembygdsrätten på Åland och motsvarande i komparativ belysning

Strategier för utvecklingen av fredsinstitutets forskningsverksamhet

Samarbete med akademiska institutioner och andra organisationer i Finland och Sverige

Ålands fredsinstitut ska vidareutveckla sina kontakter med akademiska och andra institutioner. Sådant samarbete kan ske på olika nivåer och omfattar följande:

- Mottagning av seminarier, konferenser och kurser som andra anordnar på Åland
- Gemensamma seminarier och kurser
- Gemensamma forskningsprojekt och/eller publikationer
- Mottagning av praktikanter från akademiska institutioner för arbete på fredsinstitutet, som ska erbjuda handledning och intressanta uppgifter
- Gästforskarverksamhet

På Åland finns det flera institutioner som är eller kan bli samarbetspartners, bl.a. Högskolan på Åland, Medborgarinstitutet, Diskrimineringsombudsmannen, Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB), Åland International Institute of Comparative Island Studies (AICIS), Röda korset. I Finland och Sverige utvecklas samarbete med institutioner såsom de utrikespolitiska instituten, fredsfnorskningsinstitutioner och institut med inriktning på folkrätt och mänskliga rättigheter.

Stöd till unga forskare

Ålands fredsinstitut kommer fortsättningsvis att knyta till sig såväl etablerade forskare som deltar i specifika projekt och seminarier som yngre forskare som erbjuds möjlighet att tillbringa några veckor eller månader på Åland för att forska och skriva. Anordnandet av doktorandkurser på Åland i samarbete med andra akademiska institutioner ger en sådan möjlighet.

Fredsinstitutet ska erbjuda yngre medarbetare möjlighet att vidareutbilda sig och utvecklas genom att delta i kurser, seminarier och konferenser inom sina respektive intresseområden.

Publikationer

Fredsinstitutet fortsätter sin väletablerade publikationsverksamhet och utvecklar därtill en rapportserie (Rapport från Ålands fredsinstitut – Report from the Åland Islands Peace Institute). Rapporterna ska spridas i både tryckt och elektronisk form.

Finansieringsfrågor

Ålands fredsinstitut får merparten av sin grundfinansiering från det offentliga Åland (landskapsregeringen, Mariehamns stad) och från Finlands undervisningsministerium och för speciella ändamål från myndigheter och organisationer såsom Finlands utrikesministerium, Svenska kulturfonden, EU, Nordiska ministerrådet och olika stiftelser och fonder. Dessa medel har hittills inte varit huvudsakligen örönmärkta för forskningsändamål.

En stor del av institutets verksamhet är projektfinansierad. Finansieringsutmaningarna kan huvudsakligen mötas på följande sätt:

- Genom samarbete med andra institutioner, inklusive akademiska, på ett sätt som förstärker allas position. Samarbetet kan ta olika former från *ad hoc*-samarbete kring begränsade projekt till kontinuerligt, institutionaliserat samarbete.
- Genom påpekande gentemot det offentliga Åland, Finland och Sverige om behovet av en bas och kontinuitet för fredsinstitutet i syfte att få en, mer eller mindre, säkrad ekonomisk plattform som tillåter att tilläggsmedel söks utanför Finland och även utanför Norden.

Forskarrådet

Ålands fredsinstituts styrelse utser ett forskarråd bestående av minst tre sakkunniga representanter för samarbetande institutioner och organisationer. Samtidigt utser styrelsen rådets ordförande samt dess sekreterare. Rådets uppgift är att besluta om verksamhetens vetenskapliga inriktning. Medlemmarna i forskarrådet kan även medverka på olika sätt i forskningsverksamheten.

Tidsram

Forskningsprogrammet gäller under tvåårsperioden 2007-2008, varefter det ska utvärderas. Programmets tidsspann sammanfaller med styrelsens och forskarrådets mandatperiod.